

259

85

MA

IRODALMI ÉS KÉPZŐMŰVÉSZETI FOLYÓIRAT

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Bpest, V. Visegrádi-u. 15.	Szerkesztik: KASSÁK LAJOS és UITZ BÉLA	Előfizetési ár Magyarországon: Egy évre 10 K, félévre 5 K.
---	--	--

TARTALOM: **Bortnyik Sándor:** Eredeti linoleummetszet. / **Kassák Lajos:** Üzenet a jó embernek (vers.) / **Barta Sándor:** Röpirat (novella.) / **Kahána Mózes:** Versek 1918-ból (14 vers.) / **Schádi János:** Tusrajz. / **Ujvári Erzsi:** Próza: 9. / **Thu-fu** verseiből / **Máttis Teutsch János** Eredeti linoleummetszet. / **N. M.:** Kekszakállu herceg vára. / **Boross F. László:** Colnok László, Kortsák Jenő, Balázs Béla novelláiról.

III

7

BORTNYIK SÁNDOR: Eredeti linoleummetszet

Ara: 1 korona.

ÜZENET A JÓ EMBERNEK

Barátom! akit egy órán — mint rossz balyut
sóhajtással vesztett el az anyja
s beragadt látókáidat a tragédiás-planéták alatt éppen
akkor nyitottad a világra,
mikor egy kenyértelen suhanc az öregasszony torka
felé szalasztotta kését,
mikor a házinyul-szopora tanítóné már húszonötöd-
ször kaligrafálta le kínját a cukorbeteg miniszter
elő,
mikor a Boulevard Italien csőrös ujjú apacsai keztyűt-
len babráltak rá a kövér wertheimszekrényekre,
mikor a hidak undorodva mind leborzongták maguk-
ról a szerelem holdkórosait,
mikor egy új üstökös szarka-tempóval el akarta lopni
a világot
s így minden a te tárulkozó fejedben sátorozta föl a
vackát.

Barátom — akinek már sárga és dekoratív lehet a feje
mint az elhervadt citrom,
valahol a nagyon lent vagy nagyon fönt kuckóban
tudom, most így óbégatsz:
Ó! Ó! Ó!
s a részvét poshadt limonádéja csurog a szemeidből.
Én pedig a kalózok szigorú vasmacskáival halászok
feléd az éjszakában.

Hol vagy?!

Én a kocsisok szombati elégedetlenségét imádkozom
érted:

— Dögölj meg! Dögölj meg! Dögölj meg!

Látom te nem tudsz csak sírni,
neked mindegy, hogy fölötted és alattad orszert
piroslik a vér
te csak sírsz jóízűen tovább, mint a beteg forrás a
kertek alatt
és semmit sem tudsz arról,
hogyan egy gazdatiszt mind a harminckét fogát kihuzatta
a falusi kovácsnál,
hogyan száz kis irnok vitriollal injekciózta a szemét,
hogyan százszor ennyi vad himember lueszal ojtatta
be magát a koronás bordélyokban,
és busan lekonyítod a füleidet,
ha valahol keservüket ordítják a gyávák,
és te annak sem tudsz örülni,
hogyan nagyonsokan nevetve letörték a lábuk,
hogyan legalább a felével még egyszer eljárassak a
kánkánt.

Barátom — akit egy órán sóhajtással vesztett el az
anyja
s azóta, mint a bús kis számár csak ülsz, ülsz a bá-
jok tarka szemétdombján
s a részvét poshadt limonádéja csurog a szemeidből.
Én most a kalózok szigorú vasmacskáival halászok
utánad az éjszakában
és a kocsisok szombati elégedetlenségét imádkozom
érted:

— Dögölj meg! Dögölj meg! Dögölj meg!

Kassák Lajos

RÖPIRAT

(Iskola — Szülők — Asszony)

A héten ez volt a 6-ik magyar óra.
A professzor a két füléig ferde könyvoszlopok
mögül innyekciózta a beidegzettségét.
Beszélt nekik a „tömegről” a „boldogulásról”
és a „hazáról.”
A hátakat langyosan megnyaldosta a beszajkó-
zott előírtságokkal, zsonglőrös kedvében hazafiasra
kergette a vérüket.
Az egyik ugyan csikarta a padot, néha felaka-
ródzott, néha még le birta mosolyogni, meg tudta
érteni, hogy miért beszél „így.”
Az állam! Törvények! Erkölcs!
És alázatosság!
Mert június volt. (1914)
Harminc legény majd kirobog a napra!
Harmincezer legény!
Az egyiknek friss, kamaszos energiák.
A másiknak jámborral lugozott emberkék.
Neki a városok megcsomósodott artériáinak!
(És beülnek a kismirglizett bürokba.)
Explozió!
(Megházasodnak.)
Neki a bacilustelepeknek!
(Hazafias clubbokat fognak felvirágoztatni.)
A föld egy iszonyut prüszköl s a parlamentek
a börtönökkel és a szubvencionált kulturpalotákkal
egy másodperc alatt szétporzanak!
(A professzor már a szociálizmus ellen beszélt.)
Erre felcsattant.
— Hazudik!!! Minden hazugság!! Csak nyo-
m rult barmok és paloták vannak a földön!
Hatvan szem, tányérnyira borzadt a professzor
elzöldültségén.
Egy pillanatra összeszikkázott a szemük.
Aztán ajtócsapos zajjal botlottak eszébe a szavak.
— Bitang! — bödült a fiúra.
— Forradalmár!
És elébe tántorgott.
Pál hátra döbbent. A hangja gummisan vissza-
hördült a torkába.
A Professzor pedig megreccsent és nem jött
lehelet a szájából.
A jópufok grófok lerémöldöztek a falakról.
Rengő ébredő rivajba akart kitörni.
Aztán a kölyök egészséges, szánakozó szeméibe
nézett. a dacosan elébecövekesedő elszántságára.
Ráordított.
Pál a támadásra reflexszerűen kihátrált.
Kint megdöbbsent a fojtogató tehetetlenségén.
Megfordult!
De a mérge idegsokkosan belecibált a testébe.
És leszurta az ajtó elé.
A másik öklözött az asztalon.
Éhes rongyossága s a hűszéves maga ellen ha-
zudozás most mázsás pörölyként záporozott az eszére.
— A falak négyesével... katedra... és 30!..

A szive götösen feltajtékozott a szájára s mint valami hibbant, üstökön kapta az egyiket.

— Höresögők!

Elhajította.

Visitva felugráltak.

Szónokolt.

Szemei felcsomózták a fejeket a padokkal s bolondító hályoggá fésülték a színeket.

Az egyiket ordítva fojtogatni kezdte.

Arcra vágódott.

Vér! Sikoltás! Padonugrás!

És Pál most rájuknyitott.

Nem bírta. Neki megy és egy csapással behorpasztja a véréig.

Az elhullott ember még egy kinosat visitott,

rázöldült,

és vége volt.

A fiu megtántorodott.

De egyszerre hatvan ököl szikrázott fel a kitöltő fényességben.

— Gyilkos!

És zuhogtak elő a padokból.

Harapták! Pofozták!

Kipofozták!

A termekből mint a kifeslett kása zudultak a folyosókra a diákok.

Tüdők repesztettek!

Száguldó izenetek!

Füty!

Könyvzapor! Parittyák!

Az esze szélmalmozott,

a koponyája, mint a pukkanó stanecli,

eldült

feltántorgott.

Tégladarab metszőn látásba kolintotta.

Megrázkódott!

Csontok.

Elébehörögtek, hátába horgasodtak.

Végigtaposott.

Zuhogott a horpadtság.

Barmok!!!

Tízéves mellecskék.

Lapát!!!

Kézzubbonyos!

Tíz arc.

Egy kölyök.

Lihelve megtorpant.

A lapát gyilkosan felszikrázott.

Félregörbézett,

újra felnőtt.

Az egyiket lábán kapta,

beleverte.

Szétlocsantak!!!

Utca!!! . . .

Ezer ököl dörömbje a kapukon.

— Mögéje morajlottak, amint a tükröző aszfalton elsöpört a szemeivel.

Pákba csomosodott,

kerítéseken végigtépődött,

a sárga skatulyák hirtelen óriás formákba torpantak,

csörömpölés,

a krétába sápadt villamosvezetők ráöklöztek.

Síp!!!

s a kémények az ékbeszakadt sinek

a sürgönydróttokkal összebogozott csöngökként örjüngtek.

A kaosz beledagadt a fejébe,

még feszült

s vizbeugrósan elvágódott a fűvön.

— Amikor felküzdökdte magát az egyenesbe, a hold már megülte a pályaudvar üvegkontyát.

Az egymásbafogódzó utcák egy pillanatra maguk előtt csordáztak a házakat, a házak szétiramodtak, az ég leroskadt a kövezetre.

De rögtön minden elhelyezkedett.

Autó fütyösen végigröfögött,

messze konflis.

Föl!

— Hí! . . . az anyád . . .

Wekker.

— Kora reggel.

Kint a sikoltás meg a mély hang összeverekedett,

— Az istenit!! . . . Nem engedsz?! nem . . . te!!!

A falak szétduzzantották a hangot.

Felgörcsült.

— Ki?! . . . hogy ők?!!

Rimánkodás.

Rossebes szitkok.

Már félig felkapkedta a ruháját.

Dörömböltek!

— Az apádmegváltóját! Te bicskás! Te rongyos!

— Ne, ne nekem, ne mert . . . hé!! . . . te!!!

Visitás! . . . hiszen a vériből!!!

Az ajtó bevelt a hanggal.

S a koppanóig izmokban valaki berugta az ágyékáig csizmás lábait.

Mint a veres narancs!

— Hé! Megálljon! . . . Fiam! . . . Gyermekem!

— Te, te bicskás! Te asszonysallangja! Te szociálista! — ordított az apja.

És a szij suhogva meglendült.

— Mit akarsz!?! ugrott Pál vörösen elébe.

De hiába a felpoznázott karjai.

Feljajdult.

A vér huzalba hasadt az arcán.

— Megdöglesz!!

Öklök!

— Te paraszt!!! — hördült rá a megveszeke-
dett emberre.

S most velőthasító kiáltás pukkant fel az apja behorpadt melléből.

— Krisztusom!

És verte!

— Juuj . . . juuj . . . édes . . . Isten!!!

A fiu kirozott.

A hatalmas test törzsében végig zuhant.

Az asszonya rábomlott.
— Verjen meg az isten!!!

Mint valami részeg kapisgált.
A nap nyilazott.
— Ölni! Ölni??! Öltél!!!
Az oszlop kampósan oldalbadöfte:
Fájt!!!
S úgy belevert, hogy meghorpadt.

Másik utcába fordult.
Hirtelen kiesett a lebunkozott kedvéből.
Meglátta!
A vörös szín visított a vasárnapdélutánban.
Kellett!
Átlósan el akarta hajítani magát, hogy ép a
combjaiba markolhasson.
De 50 méternyire volt.
Utána!
(Eh! aki meghalt, meghalt!)
— szekacagtak.
Vérük felsűrült az arcukba.
Akárhova!!

Kirobogtak!!!

A fák között viháncolva föl!
A zöld friss párázata szédített.
Harmónia!
Sövényt kergetődztek.
Béka! hancurozot a lány és ugrándozva felkap-
ta a szoknyáját.
— Te!!
Rácsapott.
A vérük!
A husuk!
Megkapta!
És neki marjultak az egészséges testüknek.

Zápor zuhogosra verte a földeket.
A fiu már eszmélt, amikor nedvesen kihullot-
tak egymásból.
Unta.
Sötéten kanyarított az ég.
Belebámult az esőbe:
Tészta felhők bezabálták a színeket.
Kettőt lépett.
A cseppek mint az üvegszilánkok.
— Elindulni!
Felfurta fejét az ózonba.
Görböző fák nyekeregték a lejtőkön.
— Mástelé! Arra!
Óriás gyújtó karcolt az égen.
Beledörgött.
Kapkodó szemabroncsai már nem fogták a for-
mákat.
Minden egybeegészült.
A szél összepaskolta.
— Ő pedig meghalt!
— És ő is meghalt!
Ami volt meghalt!
— Föl! Föl!

— Tudom!
— Ez nem ő!
— Vérese vijjog!
— Pál!
Végig a fák között.
— Pál!
— Föl! Nem ő! Holnap van!!!
A lány hördülten tépődött utána.
Sötét bunkózta!
— Férfit!
— Pál! Mindenségem!
Rivafakadt, belevisított.
Visszanevetett.
Tüzet fogott az ég!
Sikoly!
A hajuk lobogózott.
— Röhej . . .
Főnt voltak!
A lány görcsökben eléje vágódott.
Ököl!
(Ó a fehér pofacsont.)
Sikoly felrakétázott.
— Le velük! — s ezt már őrvöngve ordította.
S aztán csak látta, hogy valami újból lezudult,
szabadon állt a dombon,
az utak sárga agyagán ép elhasalt a kora-
reggel;

Arra!!!

Barta Sándor

VERSEK 1918-BÓL

SZAVAM ÖRVÉNYE

Hangtalan vagyok.
Energia.
Már libabőrös.
Szén-erő.
Alany.

Számság; vörös; halál;
ban-ben; jó; kell;
két szem fut belém;
már dolgozom.

„Kisujjánál fogva gépbecsapott
s agyvelejeloccsant ember!“
„Féloldalából vére fogy a katonának!“
„Vigalom sorvadásig és még!“
Pattant ígém!
Előre!
Verseny a Vannal!

Már szédülök.

VONALAK

Rogyott lábakon csoszogás
a bárgyúság hátra és előrevetít
egy-egy fonállal.

1. Napolcon; Marx; Jézus; Jeanne d'Arc; Robespierre; Kossuth;
vérkiszíttan
kölcsonkérten
átgagyognak.
2. Egyenes vastagsugárzat
beszórja a jövőt
(kummunizmus, Übermensch) — béke! béke!

Mult és jövő
egymásra nehezkedik
s így tölja szörnyű gulávtömörülté
vonalait a száztornyomagas
nyílt kráterü jelennek.

MEGÉLHETÉS

Kör-körbe;
*szolgaság, pénz, tömegelektan, humanizmus,
fizikumom, pénz, kétoldali érdek*
— sokszoros hurok körülöttem,
milliós mélység fölött:
MEGFOJT! vagy ELEJT!

SZEMLÉLET

Én körülivelek Páristól Kamcsatkáig, —
szembeszívom a millióstávol csillagot
s a szomszédház sötétbeszűrő mécsét —
megcírógatom a gyermekkori lapdát,
és ugyanazzal D'Artagnan lovagi bársonyát —

Nincs messzi és közel,
fenn és lenn,
még és már,
hol és mikor.

—: mindenkor most van
mindenütt itt van
egyazon távlati síkon:
én.

ZSÚR

Fogyásba tévelyedik a beszéd.
Széltében mosolyok merevednek.
Bárgyúság a levegő frontján.
Tátottszájú ifjanc inyences muzdulatra görbed:
három lány érzélgése ráborul.
Hájas ebéd émyén tengődő nemiség.

(Kinn társzekér riaszt
és eltapos egy maszatos gyereket.

MŰTÉT

Szakadatlan ordít befele, szívre, a velőkéig:
a hús.

Alázat: önárulás:
istensegits: „a húsom!”

Kifele nyöghördülve hörnyög.

Virraszt felette jeges, kiszámíthatatlan
időszáritotta doktori gond:
a kés.

KACÉR ISMERETLEN

Zúduló fogas mosolyod.
Akarás.
Szivtelen szived a kacagás.
Szivtelen sziveden én vagyok
az árokbólszedett semmi.
Begyujtok tág szemekkel:
puhacsont, izgágatested
kéjeken fülő éjszakám nekem.
De elveszett.

A TÖBB

700 Ható Külső + 350 Reagens Lemez
beleszorozva 3—4 vágy;
— plusquamreális, torz, erős,
a többöm,
az én.

KÁRPÁTI SZIKLÁK KÖZT

Én lent,
egész a siketségig.
Fent el kétezer méterig
rettenetes levőség.
— Mind bennebb
Szikla, szikla, szikla.
Vizdörömb.
Sziklácska.
Viz, viiiiz, viuuu — —

Még élek.

Mind kinnebb.
Tisztás.
Messzeség.

A kő diszbeformált holt horribilitása
fekszik a torpadt élőség
akaraton kapkodó, pálcakarú, ványadt figuráján,
ki én vagyok.

TŰZ

Mögötte felejtőségbeázott
boglya, gaz, rőzse,
előtte semmi:

óriás jelen!

Vörös darab — végtelen
Prometheust nevetségesítő,
Egyiptom,
ijedelem,
megáll a lecővekkelt Ész Úr
(vis major)
fekete szemfényt lövell
és hasongörbed százszor nullává:

Tűz!!

(Itt-ott támolyog bután
néhány semleges sehonnai.)

GYEPLÖMÖN

Fülesavaró, duruzsló permetezésre
felnyújtott két karom s égnekcsapott orcám, vezetékén:
talpamig égessen a víz hidegje!

Égbolt. Suttogás. Riadás. Végtelen.
Aszfaltporban, hanyattkörülbillen, torzan,
mindent berabolok szemem bogarába!

Mély árok szélén tehetetlenséget sirva:
„de ha kettészakad a föld is
s én bukfenceken hahotázok át Amerikába:
ott újra égre fog állni az orcám!”

Megátkosodva pincébe bujok,
kítárt tenyeremen kétfelől a horizont
s az orcám az égnek
s jöhet már jöhet
reám
a filisztéria.

KI AZ?

Ki az?
Rég.
Nyápic.
Filisztéria.
Lelkiismeret.
Idegzet torpad.

De most

én az artikulátlanság!

!?. . .!

(mégis) . . .
(rembrandti fürdőben vibrál
paplanos, szájas lányka)

De MÉGIS:
vasfénye szúr az akaratnak!

BŰN ÉS VERS

Rám úgy jár valami bűdös tűz,
mintha illat volna:

tüllruhából, néma szőnyegből, szamosholdfény-
ből, jeggyűrűből, halálból, búból, kapualjából,
istenből
s minden régi-régi parfüm-szennyből
összecsererepezett vására a könnynek —
— a gyengeség.

: — De! : rikács-röhej bele!

Hogy önmagamát igazzá, éppé kaméliázzam!

már kakasüllözöm
talpraesett, fogas eszemmel
a fehér hajnalban,
bunkózva fényt az éjszakára.

Hogy magamat magammá kukorékoljam!
Rikács röhej!!
H-i-rrh-i-rrh-i-rrr!

ÖNPOETIKA

Nem nyalafinta mázzal
belülközsdit jámi,
crescendo — decrescendózni,
önkergetőzni,
amig fakad valahol buja seb

de

mérföldes karokkal összekapni
négy-öt sulykot,
fejénszögezni,
összealkotni —
sulyos igazzal: ha szakad az ég is belé.

Kahána Mózes

SCHÁDL JÁNOS : Tusrajz

PRÓZA: 9

Indultak. Dáridósan. Erzsébethid. Matrózok kezében melegre csavarodott a drót. A hajó nyakát alázatosan a padlóra törték.

A parasztok, mert kár a hiába járás, a korlátok tövébe ültek.

Valaki szemükbe szúrta az aranystráffját s hangjával a fülükre ijesztett.

Lefelé!
Lefelé!!

A keskeny lépcső előtt remegtek a hájban gyöngülő inak. Száz tű szurkált a fejüben, ha lefelé néztek.

Az asszonyok!

És lent víziósan:

lámpa alatt zöld arcok. A padlón fekete-sárga kupok. Az anyanyul piros szeme. Csillogó gránát almák. A kalitkában egy magastaréju kakas.

Teljes sebességgel, mert a kapitány marka két nap meg kétéjjel a vasat öleli.

Egy beteg száját almával cukrozták.
Valaki az óráját mutogatta.

Egyszerre a gyomrukra ijedtek. Szemük visszatükrözte a tavalyi bort.

Kapitány ur!!!
Jobbra!!!!

A cigányok csárdásba kezdtek.

Hé!
Jobbra!!
Hé!!! Hé!!!

Valaki némára verte a hegedük nyakát.

???

Egy lány nevetni kezdett.

Aztán csak hangtalanul vonaglott a két lila csik. Mások egyszerre szinte felvonítottak.

Kapitány!!!

Az idegek pattanásig feszültek. Valami, mintha a szívüket birizgálná.

Egy gyerek játszott a padlón — hirtelen tapsolni kezdett.

Hinta!

Egy száraz fejű öreg visitva észbekapott.

Súlyedünk!!

A mókázók álla zölden leszakadt.

Az ülők ina futásra pattant.

Akinek a reuma rongyá szaggatta a lábát veszetül dirigált.

Előre!

A nyelvük rakétákat eregetett. És összegubancolódtak.

Száz felé futottak. Hiába. Egymást tépték.

Az ajtó!!!!
Segítség!!!!
A lépcső!!!!

Az öregek remegő fejükkel a mellüket koszorúzták Gyerekeknek szétsírt a szája.

Anyám!

Valakit betegre ráztak a görcsök és kinjában véresre ásta a mellét.

A házam!!

Mindennűnen egyformaságok sipoltak fel.

Csak én!

Csak én!

Csak én!

Asszony, aki az elsővel terhes, lábait féltőn a hasa elé húzta.

Még a napot se látta!

Menekült kezében gyökerestől csilog a pájesz.
O, Adonáj!

Egy beteg szája csöndre csukódott. Az anya mostisféltőn rágörbült és a nyelvével melegre kenegette az arcát. Homlokáról kékes gyöngyszemeket gyűjtött a tenyerébe.

Fényességem! Szerelmem! Életem!

Aztán hangos koppanással ő is a padlóra vetette magát.

A többiek pedig viharzottak, mint a kórus.
A lék!
a víz!
a lék!

Valaki a földet emlegette. Reménytelen szájukból most kizengtek a zsoldárok.
Segíts meg!

Nyelvüket sebesre kinozták.

Hol van ????

Az ajtó!!

A lábaim... A lábaim...

Még egyszer a lépcsőig jutottak. Hiába. Karjuk a másikéba kapcsolódott.

Már a nyakam.

Egymáson mázsáskodtak.

Nyelvükről fehér habok bujkáltak a szájuk elé.

Viz... Viz... Viz...

Még egyszer fölibe verekedtek.

De valami eszelősen visszahuzta őket.

Ja-a ájj-aj!

Csak a fejük színes golyóit dobták föl az égre

Ujvári Erzsé

THU-FU VERSEIBŐL

Lovak lihegnek, szekér nyikorog,
 Ijjal, nyíllal masiroznak a katonák.
 Apák, anyák, asszonyok, gyerekek futnak a sorok
 Között. Sűrű porban menetelnek a hidon át.
 A katonák ruháit rángatják, cirogatnak minden tagon.
 Az asszonyok nyomorusága ködként sulyosul és rájuk
 esőzik vakon.

Emberekkel találkoznak: Honnan? Hová? Miért? Mi
 lett belőletek?

A katonák foga csikorog: Mindig marson . . . mindig
 marson . . .

Mikor tizenöt évesek voltunk, északra kergettek.
 Most a parancs: Masirozni . . . a sereg nyugatnak
 tartson!

Mikor (hajdan) besoroztak, a hajaink feketék voltak.
 Őszen tértünk vissza — és most újra csatába haj-
 szolnak.

Telhetetlen a császár éhe-szomja.
 A nép lehelete homloka előtt elgőzölög.

Az asszonyunk az ekét földbe hiába nyomja.
 Tüskebozótok burjánzanak az aszott föld fölött.
 Zabáló tüzként ég a háboru. Minden nap és óra véres.
 Az ember élete semmi, hasonlít a kutyák vagy ga-
 lambok életéhez.

Ki hajlik meg most hódolattal az agg előtt?
 A fájdalmukat fessek-e még tovább?
 A tél se nyugtatja a fegyveres erőt.
 És szülőknek le kell rónia keserves adóját . . .
 Ha asszonyaink gyermekeket szülnének:
 Oh csak fiuk ne lennének!

Mert a lányt a szomszédnak adják üres edényül
 A házassághoz. A fiu háboruban rothad temetetlenül.
 Császár, láttad-e álmodban a Ku-ku-noor-tenger partját,
 Hol a szétszórt csontok nyugalalmát örökké marják?
 Hol a fiatal halottak hörögnek, az öregeket felveve?
 Az ég komoran csügg, eső permetezik hidegen, a
 közeletről nyomoruság csurog ezernyi csőből a
 tengerbe.

Reiter Róbert

MÁTTIS TEUTSCH JÁNOS: Eredeti linoleummetszet

A KÉKSZAKÁLLÚ HERCEG VÁRA

Balázs Béla misztériuma talán az első magyar nyelvű színpadi munka, amely alkalmas operaszöveg annélkül, hogy egy, régóta látogató szövegszükségben önmagát túlélt libretto-sablon törné kerekbe, annélkül tehát, hogy szerzője irodalmi hitének, nivójának, sőt írásformájának kényszerű feladását jelentené. Sok oldalról felhánytorgatott eszelekményekülisége lehet hiányzója a drámának (ha ilyen értelemben dráma kívánt lenni) s értenék, tán vállanék is egy s más ellene világfelfogása nézőpontjától lefelé a zenés színpad sajátos látószögéig. Itt azonban a zenés dráma végső problémája vetődik fel s ezen a ponton látom nagyszerű tisztességgel megoldottnak a zene és szöveg kettősségének egyezkedő kérdését.

Operaszínpadtól a dráma-tartalom pantomimszerű szemléltetését kívánni bizonyára indokolt az irodalom — s csakis az irodalmi oldal — egyensúlyáért, sőt megmentésére. De — a színpadi akció, mint egy belső élménysor vége, momentán konzekvenciája csupán annak a folyamatnak, a mellyel az értelmét csak időbeli kiterjedésében kifejezni képes zene, pá huzamosan sőt egységbe szervesülten él. Vagyis a zene csak a drámai diszpozíció terjedelmét követi s a külső akció az egy közös tartalomnak leginkább is az a vetülete, amely a hozzágondolt zenével, míg ez nem szűkül illusztrálódva, eltolódott, kettős képet ad. Ha ezt a kettősséget valamennyire egybe tudta hangolni a német dráma izene motívumratióredézése s ha utóbb csak nem áthidalta egy speciális megoldás, az orosz balett-opera az akció táncá, tehát zenéig szélesítése által, bár ugyancsak speciális de az utóbbinál is belsőbb megoldás a Balázs szövegzenei felismerése.

Balázs drámájában ahány mozdulat, csak formája a dráma revelációjának, sőt dekorum, a dráma egy diszpozícióba sűrítetten megvan s nem kell bejeljesednie sem, hogy drámává váljék, vagy másértelemben, lefolyásában sem lesz drámává, csupán a diszpozíciót adja más más oldalról, más más dinamikai árnyalással, ilyenképen sehol meg nem bontott egységben tud maradni a zenével, melynek széles zenés megtervezését, zenés formáját sem érinti sőt utálja egy bizonyos ciklikusságra s az önmagába visszatérő formára. Talán az egy Debussy-Maeterlinck Pelleasában éreztem ennyire zökkenésnélküli együttfolyását a szövegnek és zenének, mint a Balázs Bartók operában.

Mindezzel nem érintem a szerzők itt is jelenvaló karakterkettősségét s hiszem hogy ez az opera még nem teljessége annak, ami — s talán éppen drámai oldaláról, Bartóktól várható. De bizonyos, hogy a dráma uralkodó diszpozíciója, komponenseinek hallatlanul sokféle sugarával esik Bartók szükségyszerű élménykörébe. Innen az epizódok megindító belsőséggel éneklő hangja, szélesen sugárzó sokfélesége.

A „Kékszakállú herceg vára” nemcsak első színpadi munkája, de ugyyszólván első nyilvánosság elé jutott énekhangra is írott kompozíciója Bartóknak: e részben is uttörő munkát kellett végeznie s ezt keve-

sen méltányolták. Holott régtől fogva várt megalapozása a magyar nyelvű deklamálásnak annak dacára, hogy az ének az egyedülállóan fejlett Bartók melódika körében lehet óvatosságból, egy s más ponton szinte merevnek sőt kevésnek tetszik. Nálunk, ahol az újabb vokális zeneirodalom alig ismert, így is sokáig énekelhetetlennek tartották.

Hogy tisztán muzsikális szempontból s Bartók fejlődésében álló fokozatnak mit jelent ez az opera, az csak időrendbeli elhelyezésével méltányolható teljesen. És persze sem a magyarnyelvű énekeltetés, sem a zenedráma szempontjából nem csökkenti helyzeti értékét, mint ahogy közvetlen hatásából sem vont le késői színrehozása. Azoknak a keveseknek számára akik Bartók soha meg nem hajló előretörését figyelni s értékelni tudták inkább szélességben, mint intenzitásában jelentett nyereséget a bemutató, annál is inkább, mert ennek a zenének drámai kvalitásai régóta nyilvánvalóak. A Bartók örvi nagy értékkel lett súlyosabb sokrétság nagygazdagsággal terjedt meg; az őt igazi értékében becsülni tudóknak mégis többet mondanak, bárha ez az opera a mögötte fekvő munkákhoz mérten a határozott fejlődés dokumentuma, a később írottak, mint a „Fából faragott királyfi” is mert ezek már, ugyyszólván minden elemükben a bartóki zene később, fejlettebb fokát jelentik.

N. M.

CHOLNOKY LÁSZLÓ:

BERTALAN ÉJSZAKÁJA (Táltos kiadás 1918).

Az élés extázisba emelésének két útja van: Vannak írók, akik jelentéktelen behatások és apró élménybővülések idegreakcióját korbácsolják felnagyítva az életperifériára és vannak, akik már kívülről is megválogatva hozzák az élményeket ahhoz, hogy a temperamentumuk gyűjtőtelepén gyurják masszába és az életnézés egységét aktiv centripetális Én-érvényesítésben adják.

Cholnoky ezt az utóbbi lehetőséget választotta és részben már ezzel is felülemelte novelláinak megcsinálási módját az átlagon.

A tartalmi beállítás a legtöbb novellájában egy nyugalmas midegy-póz, de cinizmusa csak egyensúlykeret az alkoholon nevelt extázisok minden szeretettel: és befeléfontos jóssággal való kiélésének zavartalan-ságához.

Emberei előítélet és dogmanéklük, akik az életet a normális józanságon mindig valamivel felülhangoltság rugalmasságán keresztül nézik, illetve nemcsak nézik, hanem csinálják is. Az élmények értékelésének határai összefolynak, minden tevékenység egy nagyobb egységből: az egész élet egységből alig kikülöníthető életmetszet.

Igaz, hogy a mondani valókat nagyon gyakran hangulat-analizisekben, érzékíti meg, de a hangulatok nála nem maradnak passzívok és nem bigyednek blazirságba, hanem minden oldalról távlatbanyitott élnétségbe emelkednek és a papirrametszett rész-életeknek egészbefolytatását szuggerrálják.

Alakjainak cselekvésbe-állítására szinte mintája annak, hogy hogyan lehet „lelki életet” adni anélkül, hogy gyamoltalan passzivitásba kicsinyednék az írás. Sőt itt a hangulatok mindig tudatosak és az életcentrumot, ahelyet hogy bágyasztanak keményítik. És a tudatosságnak ily foka mindig erőbe és fölényességbe nyugalmassá az étellel szemben és épen ezáltal gyűrődik az életkarakter az értékelés differenciának, melékesítésével egyetlen éléshengerbe. Az alakjai nem csak élnek, hanem *megélik* az életet és minden abnormitást és minden részegséget egyetlen lehetséges életformává fontosítanak: a *saját* (és pedig tudatosan saját) életformává, melytől eltérés csak az énnel minden mozgásában centripetális akarásából jöhet. És ha a külső tények akárhogyan rácafolnak is az élni akarás formájára, az egyenlőség expressziós magátérvényesítő erejével a saját irányában él tovább és ha kívülről nem jönnek az emóciók: saját tartalmasságukból választják ki az extázissá felfokozható élésobjektumot.

Egyetlen hibája, hogy a különben erőteljes kifejezésbe formálást a dialógusok gyakorisága és hosszúsága gyengíti.

A kötet első két novellája („Bertalan éjszakája” és „Prikk mennyei útja”) és a többi között nagy a nivókülömbőség. A többi gyenge, bár a „Ritter von Toggenburg utolsó csalódása” és az „Epeira diadéma” címűeknek Kariathy komoly novelláira emlékeztető vízió-aktivitásában is vannak értékek.

KORTSÁK JENŐ: TÜZRÓZSÁK

(Táltos 1917.)

Cholnoky novelláival szemben Kortsák adja az ellentétes típust. Az extázisok víziós életlen felüliséggel szemben a kielégületlenség hajszolását a nullpont, a negatívumokból nyugalombaküzködés felé. — Cholnoky mámoros élménykaleidoskopjával szemben Kortsák kötet: Az egyszínűség poézise, a „még csak ezt szeretném megírni”-hangulatok vonalassága.

Az életküzdés nála nem plusszokért történik, hanem csak a felszínenmaradhatásért. Nincsenek megoldásraváró problémák, nincsenek kockázatok. Életösszefogás helyett naturás életnézés monochrom temperamentummal.

De azért ebben a szürkeségben nincs semmi bántó. Higgadt képadaequátsága és stílusának gazdagságos egyszerűsége érdemes olvasmánnyá emelik; sőt a „TüZRózsák” című novella a többire vonatkoztatott minden kritika alól kibújik és expressziós élménykoncentrációjával megadja az irányt, amerről Kortsák újabb írásait várni szeretnők.

BALÁZS BÉLA:

KALANDOK ÉS FIGURÁK (Kner kiadás 1918.)

Meg kell jegyeznünk Lukács György en-garde-jával szemben, hogy Balázs írói intencióinak tisztaságában és nem hétköznapias értékében egy pillanatra sem kételkedtünk. A feladat érdemes és alapjában véve mi is (ha ezt a kifejezést egészségesre ért-

keljük át) a „lelki élet” felől várjuk az irodalmi fejlődés lehetőségeit és nem a naturalizmus zárt határai közül. És mi is a „tette vált meggyőződés” témának valóságát hirdetjük. Sőt elsősorban és mindennek felett ezt.

De épen ebből és mindzből, amit Lukács egész precízen és majdnem mindenben elfogadhatóan művészi követelményül hangsúlyoz, Balázsnál az intención túl csak nagyon kevés megvalósulást találunk.

Amit találunk: finom és differenciált, de bántóan terméktelen lélekfelszín-analízis melynek mozgása, energiáiránya: esztétikonvenciók gesztusok dogmávuvasa, mely épen az aktivitásnak a saját tendenciák tettéválásának áll utjában.

Mert elfogadjuk sőt kívánjuk az egyéni intellektusnak, (vagy nem bánom: léleknek) a tapasztalások apperceptióján tulemelkedését, sőt a művésztől épen ezt kívánjuk, de csak olyan lelki kulturát akarunk, amely értékpluszt hoz a mégiscsak valóságelképzelésen, testen és érzékiségen épült életünk egységébe; csak olyat ami ezen a testi nívóeredményen felülhelyezkedik, de nem olyat, mely a megépített fix egységet gyengíti és a centripetális erőket kifelé farolattja. Mert ebben nem láthatok „mélységet”, hanem épen csak felületornamentumot.

Az ember legcentrálisabb életmotivumai nem következmények, legfeljebb okok a felszínrezgésekkel szemben és mindig befelé-egységbe öntudatosodók. És az öntudat legmélyén minden élmény, minden képzet és minden meggyőződés csak alárendelt részek abban a nagy Én-komplekszumban, mely mindig felette kell, hogy álljon saját alkatrészeinek. Viszont, ha lelki-életéről beszélünk a szó mélyről fogott értelmében, mindig erre a szerves egészre gondolunk csak és ennek a szerves egésznek tettemozdulására, mely minden eredményét a maga — ellentétek eredőjeként (és nem „vagy-vagy”-okban) élőegészéhez engedi csak mérni.

A lelki életet is mint minden művészi megnyilatkozást a temperamentum aktivitásán keresztül szeretnők látni. És ha példa kell, Franz Jung regényeire utalhatunk.

Balázs fejlődése azonban a „Vándor énekel” néhány verse és az „Utolsó nap” óta állandóan a passzivitás emelkedése felé halad. Temperamentumának részletreakciói előntik az egész énje lét-tudatát és aránytalan jelentőségűvé és tulzottan „szélessé” nagyítják a csak egyes pontokat érintő behatásokat. Holott az élet egészében mindig több ellenállás kell, hogy legyen, mint akár a legerősebb magános élménynek a támadó ereje. És a tragédiában nem az összeomlás a tragikus érték, hanem a védekezés, sőt támadás az összeomlás ellen.

Ezt az agresszivitást nélkülözzük mi Balázs munkáiban (Lukács belátja! Honnan?) és ezért minden kulturás finomsága dacára, előttünk, ez a könyve is csak félértéknek sorakozik a többi mellé.

Boross F. László

Felelős szerkesztő és kiadó: **KASSAK LAJOS**

PROPAGANDA

A „MA” tulajdonosai írók és képzőművészek s így lapunk támogatói nem egy üzleti haszonra alakult vállalat tőkéjét gyarapítják, hanem közvetlenül segítik művészi programjuk érvényesítéséhez azokat, akiktől művészi értékeket kapnak.

Felhívjuk az irodalom és művészet barátait előfizetésre és a támogatás olyan módjára, mely nálunk ugyan szokatlan, de a külföldi kulturaközpontok művészi életében régóta ismert.

A pártolás eme formájához vannak egy évi időtartamra vonatkozó pártoló tagsági jegyek és vannak állandó érvényűek. Egy évre vonatkozó jegy ára 20 korona, állandó érvényű jegy ára 200 korona.

A pártoló tagsági jegyek birtokosai a tagsági jegy érvényességi időtartama alatt külön előfizetési díj nélkül kapják folyóiratunkat, évenként egy művészi értékű műlapot kapnak ajándékul, kiállításainkra egy ingyen belépőjegyet kapnak és egyéb művészi vállalkozásainkban is hasonló kedvezményekben fognak részesedni.

Akik csak az előfizetési díjat küldik be, (egy évre 10 K, félévre 5 K) a felsorolt kedvezményekre igényt nem tarthatnak

A „MA” kiadóbizottsága.

Megjelenés dátuma 1918. július 15. A lap minden cikkéért a szerző felel.

A „MA” könyvei:

A „MA” első lírai antológiája (György Mátyás, Kassák Lajos, Komját Aladár, Lengyel József verseiből) ára 4 korona. Amatőr kiadás eredeti met-szettel, az írók aláírásával, ára 10 korona.

Garda József: Valaki játszik velük (dráma) ára 2 korona.

Mácza János: Modern magyar dráma (jegyzetek) ára 2 korona.

Kassák Lajos: Éposz Wagner Maszkjában (versek) ára 2 korona.

Kassák Lajos: Isten Báránykái (három egyfelvonásos) ára 3 korona.

Kassák Lajos: Életsíratás (novellák) ára 3 korona.

Komját Aladár: Kiáltás (versek) ára 3 korona. Amatőr-kiadás elfogyott.

Singer Henrik: Világnézet. Ára: 1 K.

Máttis Teutsch János: Linoleum-albuma, száz számozott példány. Ára 25 korona. Amatőr példány merített papíron, a művész sajátkezü nyomásában és kézírásával. Ára 100 kor.

Die AKTION könyvei:

Eine anthologie (1914–16) ára kötve 6 korona 50 fillér.

Jüngste tschechische Lyrik ára kötve 6 korona 50 fillér.

Gottfried Benn: Fleisch (versek) ára kötve 6 korona 50 fillér.

Theodor Däubler: Der Hahn (versek) ára kötve 6 korona 50 fillér.

Franz Jung: Sophie (regény) ára kötve 6 korona 50 fillér.

Franz Jung: Opferung (regény) ára kötve 6 kor. 30 fillér.

Ferdinand Hardekopf: Lesestücke. Ára kötve 4 kor. 80 fillér.

Carl Einstein: Anmerkungen. Ára 4 kor. 80 fillér.

Ludvig Rubiner: Der mensch in der mitte ára: 5 kor. 30 fill.

Alexander Herzen: Erinnerungen. Ket kötet ára kötve 25 kor.

Der Rote Hahn (könyvsorozat 1–12 számig) Tolstoj, Bäumer, Dohm, Viktor Hugó, Otten, Sternheim, Ferdinand Lassalle, Mehring stb. verseiből, novelláiból és tanulmányaiból. Füzetenként 1 Kt50 fillér.

Der STURM könyvei:

Herwart Walden: Tanz der Töne (kotta) ára 6 kor.

Herwart Walden: Einblick in Kunst (64 reprodukcióval) ára 9 kor.

Herwart Walden: Gesammelte Schriften. Ára 4 korona.

August Stramm: Du (szerelmversek) ára 6 kor.

Paul Scheerbarth: Glasarchitectur (tanulmányok) ára 4 korona

Peter Baum: Schützengrabenverse. Ára 6 korona.

Adolf Knoblauch: Die schwarze Fahne (regény) ára 4 kor.

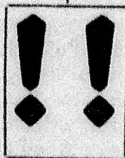
Herman Essig: Überteufel (dráma) ára 5 korona.

Herman Essig: Wetterfrosch (elbeszélés) ára 5 kor.

Sturm-Bücher (sorozat 1–14.sz.-ig):

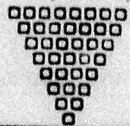
August Stramm kis drámái, **Lothar Schreyer**, **Pater Baum**, **Aage von Kohl**, **Adolf Behne** stb. munkái füzetenként 1 kor. 20 fillér.

Sturm-levelezőlapok a legújabb francia, angol, orosz, német, spanyol és olasz művészek képeinek és szobrainak reprodukcióival. Ára darabonként 40 fillér. Az egész sorozat 75 darabból áll.

Ujjonnan belépő előfizetőink kívánatra ingyen kapják a „MA” június havi

zeneszámát,
mely **BARTÓK BÉLA**
3 oldalnyi kottáját (dalkompozíció Ady-verse) közli.

Belvárosi Színház

Modern Színpad Koronaherceg-utca 6 sz.

Szünet.

Megjelent!

AGITÁCIÓS FÜZETEK
A SZÍNPADÉRT

Első szám.

Írta:

MÁCZA JÁNOS

Kapható mindenütt es megrendelhető a „MA” kiadóhivatala útján :-:

Ára: 1 K 20 fillér.